

15. *Vishcha osvita v Ukraine i Bolonskiy protses* [Higher Education in Ukraine and the Bologna Process] : teaching aid / M.F. Stepko, Y.Y. Boliubash, V.D. Shynkaruk, V.V. Hrubinko, I.I. Babin ; ed. V.H. Kremen. – Ternopil : Navchal'na kniha – Bohdan, 2004. – 384 p.
16. Rodiuk A. “Quality Education – a Successful Career” / A. Rodiuk // *Yuridichna hazeta*. – 2014. – № 42-43 (436-437). – P. 1, 4-5.
17. “Draft Standard of Legal Education in Ukraine, prepared under the Project “Condition of Legal Education and Science in Ukraine” under the auspices of the OSCE Project Coordinator in Ukraine” [Electronic resource]. – Access mode : <http://mon.gov.ua/ua>.
18. “Legal lughish” : [textbook of English for students of law faculties] : in 2 vol. / ed. L.V. Mysyk, A.L. Artsyshevska, N.O. Hryn et al. – Kyiv : In Yure, 2012. – Part. 1. – 368 p.

УДК 340.114

ПОЛІТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Краковська А.Є., к.ю.н.

*Донецький національний університет, вул. 600-річчя, 21, м. Вінниця, Україна
angel@donnu.edu.ua*

Досліджено групу політичних передумов ефективної реалізації соціальної функції держави. З'ясовано специфіку та зміст зв'язку між реалізацією соціальної функції та станом політичних відносин. Виявлено кореляції між політичною системою та змістом соціальної функції держави. Визначено основні проблеми й перспективи щодо реалізації соціальної функції Україною в контексті забезпечення соціальної політики держави, а також перспектив подальшого розвитку її політичної системи. Зроблено висновок про існування конкретних політичних передумов еволюції соціальної функції. Зазначено, що політичні передумови становлять предмет дослідження не стільки політичної науки, скільки предмет науки теорії держави та права. Зроблено висновок, що найважливішою політичною передумовою ефективного визначення основних напрямів соціальної політики та їх реалізації є утвердження демократичної політичної системи з розвиненою організаційною структурою політичного представництва й інститутами безпосереднього народовладдя.

Ключові слова: соціальна функція держави, політичні передумови, реалізація соціальної функції держави, політична система суспільства, соціальна держава, демократична держава, демократія, демократична політична система, патерналістська держава, громадянське суспільство, принцип законності, політичне середовище.

ПОЛИТИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ РЕАЛИЗАЦИИ СОЦИАЛЬНОЙ ФУНКЦИИ ГОСУДАРСТВА

Краковская А.Е.

*Донецкий национальный университет, ул. 600-летия, 21, г. Винница, Украина
angel@donnu.edu.ua*

Исследована группа политических предпосылок эффективной реализации социальной функции государства. Определена специфика и содержание связи между реализацией социальной функции и состоянием политических отношений. Выявлены корреляции между политической системой и содержанием социальной функции государства. Определены основные проблемы и перспективы по реализации социальной функции Украиной в контексте обеспечения социальной политики государства, а также перспективы дальнейшего развития его политической системы. Сделан вывод о существовании конкретных политических предпосылок эволюции социальной функции. Отмечено, что политические предпосылки являются предметом исследования не столько политической науки, сколько предметом науки теории государства и права. Сделан вывод, что важнейшей политической предпосылкой эффективного определения основных направлений

социальной политики и их реализации является утверждение демократической политической системы с развитой организационной структурой политического представительства и институтами непосредственного народовластия.

Ключевые слова: социальная функция государства, политические предпосылки, реализация социальной функции государства, политическая система общества, социальное государство, демократическое государство, демократия, демократическая политическая система, патерналистское государство, гражданское общество, принцип законности, политическая среда.

POLITICAL BASIS FOR IMPLEMENTATION OF SOCIAL FUNCTIONS OF THE STATE

Krakovska A.Y.

*Donetsk national university, str. 600-richchia, 21, Vinnytsia, Ukraine
angel@donnu.edu.ua*

The author studied a group of political preconditions of effective implementation of the social functions of the state. The specificity and the communications between the implementation of social function and the state of political relations are determined. Correlation between the political system and the content of the social function of the state is specified. The main problems and prospects for the implementation of social functions of Ukrainian state in the context of social policy of Ukraine and the prospects for further development of its political system are defined.

The conclusion about the existence of certain political preconditions of evolution of social function is drawn. An important prerequisite for the realization of the social function of the state is political participation, the role of which is that it helps form content of social activity of the state and the specific goals of social regulation, because political participation appears that particular communication channel that allows the public to fill the social activities of the state with the specific content. Secondly, speaking of a democratic state, it is always meant that it exists in a space of constant interaction with civil society. The presence of a developed civil society requires that the social function of the state can not turn into a social welfare function. Thus, effectiveness of social function in terms of interaction between state and civil society is measured not so much by the number of government expenditures and resources allocated to various social programs as by ensuring efficiency of any and all mechanisms that are able to contribute to the social integration of society, resolution of social problems and conflicts, achieving social harmony and prosperity. Thirdly, it is stressed that democratic state always develops its activities based on the principle of legality. In the context of implementation of the social functions of the state, democratic principle of legality allows protecting society against violations of the social obligations undertaken by the state and the public authorities and local self-governments in the promotion of social development and ensuring social protection. In this sense, the imperative role of the social legislation of democratically organized system of government will ensure that its provisions will perform a reliable basis for the processes regulating social relations. Thus, the political environment significantly affects both the process of implementing the social functions of the state and its efficiency, which allowed us reasonably concluding on the existence of specific political preconditions for evolution of social function.

It is indicated that the studied political conditions are the subject of study not only of political science but also of theory of law. It was concluded that the most important political prerequisite for effective identification of key areas of social policy and their implementation is establishment of a democratic political system with developed organizational structure of political representation and institutions of direct democracy.

Key words: social function of the state, political preconditions, realization of the social function of the state, political system of society, social state, democratic state, democracy, democratic political system, paternalistic state, civil society, principle of the rule of law, political environment.

На характер реалізації соціальної функції держави та стан забезпечення соціальних прав людини та громадянина істотним чином впливають економічні, правові й політичні групи факторів. На жаль, у багатьох дослідженнях із теорії держави та права політичні фактори реалізації соціальної функції держави залишаються поза увагою науковців. Такий стан справ не може вважатися задовільним, оскільки попри всю важливість економічної та правової складових у реалізації соціальної функції не можна забувати про те, що будь-яка діяльність сучасної держави, яка проголошує й визнає цінності демократії та праводержавності, здійснюється в правових формах, що зумовлює виникнення питання про кореляції між соціальною функцією держави й розвитком її правової системи. Разом із тим реалізація соціальної функції неможлива поза цілеспрямованою та визначеною політикою держави в соціальній сфері.

У сучасній теорії держави та права соціальна функція держави фактично завжди розглядається разом із її економічною функцією. Серед авторів, які займалися питаннями реалізації соціальної функції, слід назвати імена таких фахівців: К. Бабенко, М. Вороніна, Р. Гринюк, В. Копейчиков, О. Панкевич, М. Панов, Н. Пархоменко, О. Петришин, О. Скрипнюк, В. Тацій та інші. Проте в багатьох дослідженнях із питань реалізації соціальної функції держави поза увагою науковців залишаються політичні фактори реалізації цієї функції. Дослідження політичних передумов реалізації соціальної функції держави має велике теоретичне та практичне значення, особливо в сучасних умовах, які склалися в Україні.

Метою статті є дослідження взаємозв'язків, які існують між реалізацією соціальної функції держави й розвитком політичних відносин. У статті будуть вирішені такі завдання: а) з'ясувати специфіку та зміст зв'язку між реалізацією соціальної функції та станом політичних відносин, б) виявити кореляції між політичною системою та змістом соціальної функції держави, в) визначити основні проблеми й перспективи реалізації соціальної функції Україною в контексті забезпечення соціальної політики держави, а також перспективи подальшого розвитку її політичної системи.

Групою суспільних відносин, які мають безпосередній вплив на процес реалізації соціальної функції держави в сучасних умовах, є політичні відносини. Як і в економічних і правових відносинах, у випадку політичних відносин маємо підстави стверджувати, що реалізація соціальної функції пов'язана не просто з тією чи іншою групою політичних відносин, а з політичною системою в цілому. Такий попередній висновок має особливу значущість, оскільки він дозволяє охарактеризувати соціальну функцію як результат складної взаємодії принаймні трьох важливих суспільних систем: економічної, правової й політичної. Крім того, варто звернути увагу на те, що в межах кожного з досліджуваних нами типів взаємозв'язків між реалізацією соціальної функції держави й тими чи іншими соціальними системами спостерігаємо ефект подвійної детермінації, коли не лише ті чи інші суспільні відносини впливають на якість, повноту та ефективність реалізації соціальної функції, а й сама функція держави видозмінює як економічні й політичні, так і правові відносини в суспільстві в частині їх гуманізації, піднесення ролі людини як найвищої соціальної цінності.

Варто визначити низку важливих положень щодо зв'язку між політичною системою й соціальною функцією сучасної держави. Переважно проблематику еволюції соціальної функції пов'язують зі становленням такого типу держави, як соціальна держава [1, с. 167]. Проте не можна забувати, що, на думку багатьох сучасних дослідників, соціальна держава завжди формується в демократичному середовищі, коли поряд із визнанням людини найвищою соціальною цінністю так само визнається й забезпечується принцип верховенства права [2, с. 186-197]. Фактично це означає, що реалізація соціальної функції повинна досліджуватися як у контексті забезпечення праводержавності, так і в аспекті утвердження основних принципів демократичного врядування та демократичної організації суспільних відносин. Адже людина, як доводить академік В. Тацій, вступає у взаємовідносини не окремо з правовою, окремо з соціальною й окремо з демократичною державою, а з такою державою, якій одночасно притаманні ознаки правової, демократичної й соціальної держави [3, с. 3-12]. Тобто демократія та демократичні політичні відносини є тією передумовою, яка сприяє розвитку та становленню соціальної держави, а також забезпечує політичну основу для реалізації соціальної функції. Однак сам факт посилення на те, що соціальна держава може існувати лише в поєднанні з демократичним врядуванням, ще не може виступити необхідним аргументом існування такого ж зв'язку між демократичною політичною системою й реалізацією соціальної функції. Щоб довести це, треба насамперед звернутися до доктринальних визначень таких понять, як «демократія» та «демократична політична система».

Зокрема, на думку О. Скакун, демократична держава – це така політична організація влади народу, за якої забезпечується рівна участь всіх і кожного в управлінні державними й

суспільними справами; виборність основних органів держави й законність у функціонуванні всіх суб'єктів політичної системи суспільства; забезпечення прав і свобод людини та меншості відповідно до міжнародних стандартів [4, с. 61]. Відповідно до дефініції, наданої В. Бабаєвим, демократична держава – це форма державної організації влади, яка заснована на визнанні народу джерелом влади; розподілі державної влади на законодавчу, виконавчу й судову; конституційному визнанні, закріпленні та реальному гарантуванні основних прав і свобод людини та громадянина; існуванні низки політичних партій; невторчанні держави в приватне життя громадян; гласності в діяльності держави тощо [5, с. 102]. Цим же шляхом узагальнення окремих ознак та принципів демократичної держави йде В. Сенчук [6, с. 110-112].

Багато в чому подібними є й визначення поняття демократичної політичної системи. Така подібність пояснюється тим, як аргументує І. Гладуняк, що центральним елементом демократичної політичної системи є саме демократична держава, а отже, її властивості стають визначальними й у відношенні до демократичної політичної системи в цілому [7, с. 360].

Водночас необхідно вказати на декілька принципових положень, які визначають сутність демократичної держави.

По-перше, на думку О. Скрипнюка, демократія є завжди такою системою, яка забезпечує участь народу в процесі державного управління як через інститути безпосередньої демократії, так і через низку інших механізмів, які дозволяють громадянам прямо або опосередковано впливати на дії й рішення, що приймаються органами державної влади й місцевого самоврядування [8, с. 3-8]. Саме ці інститути безпосередньої демократії та їхні гарантії, як доводить В. Тацій, роблять ту чи іншу державу демократичною не лише на рівні декларацій, а й у реальності [9, с. 13]. Однак якщо демократія нерозривно пов'язана з політичною участю, то яким чином цей зв'язок може впливати на реалізацію соціальної функції? Розв'язуючи цю важливу проблему, необхідно наголосити, що нині поняттям «політична участь» описується не тільки процес виборів представницьких органів державної влади, а й більш широке коло суспільних відносин, які пов'язані з впливом громадян та їхніх організацій на публічну владу з метою забезпечення тих чи інших суспільних інтересів або вирішення тих чи інших суспільних проблем. Як зазначає П. Манан, у сучасних умовах участь у політиці набуває універсальної якості, у результаті чого фактично всі без винятку дії в публічному просторі щодо забезпечення тих чи інших інтересів суспільства, окремих груп та асоціацій або навіть конкретних громадян стають політично значущими [10, с. 71-84]. Тобто політика та участь у політиці стають тим інструментом, який дозволяє визначати найважливіші суспільні проблеми, артикулювати їх і трансформувати у відповідні напрями державної політики. Лише демократична політична система й демократична держава, на відміну від усіх інших типів політичних систем, гарантують максимально широку політичну участь як щодо її форм, так і щодо її змісту. У контексті нашого дослідження особливе значення має забезпечення можливості громадян вирішувати соціальні проблеми шляхом політичної участі. Дійсно, якщо проаналізувати структуру суспільних інтересів і потреб, то соціальні потреби посідають у ній одне з основних місць. Зважаючи на це, демократична держава створює таке середовище, коли громадяни шляхом політичної участі можуть донести на рівень публічної влади свої соціальні інтереси й проблеми та вимагати від неї адекватної реакції у формі відповідних соціальних дій або відповідної соціальної політики.

Насправді забезпечення політичної участі як невід'ємна властивість демократичної держави відіграє винятково важливу роль у процесі реалізації соціальної функції. Соціальна функція не є специфічним породженням державної волі, яка має на певному етапі задовольнити ті чи інші соціальні інтереси своїх громадян. Навпаки, соціальну функцію доцільніше описувати в теоретичному плані саме як сутнісну властивість держави, яка виникає внаслідок необхідності державної влади реагувати на ті потреби людини та громадянина, які виникають і трансформуються в ході розвитку суспільства. Тобто зміст соціальної функції, її цілі й завдання визначаються саме в суспільному середовищі. І тільки за тих умов, коли держава реагує на артикульовані в суспільній свідомості соціальні потреби, ми можемо

говорити про ефективність реалізації соціальної функції. Однак цілком очевидно, що соціальні інтереси й потреби повинні бути не просто артикульовані (для цього достатньо наявності більш-менш розвинутого громадянського суспільства), а й донесені на рівень публічної влади, а після цього конвертовані у відповідні державні рішення, державні програми, дії тих чи інших органів державної влади й місцевого самоврядування та їхніх посадових осіб. Саме цю процедуру «донесення» соціальних інтересів і соціальних потреб громадян на рівень державної влади й забезпечують властиві для демократії інститути політичної участі. Таким чином, роль політичної участі як важливої передумови реалізації соціальної функції держави полягає в тому, що завдяки їй формується зміст соціальної діяльності держави та конкретні цілі в частині соціального регулювання, оскільки політична участь є тим специфічним каналом зв'язку, який дозволяє суспільству наповнити соціальну діяльність держави конкретним змістом.

По-друге, говорячи про демократичну державу, завжди мається на увазі те, що вона існує в просторі постійної взаємодії з громадянським суспільством, яке описується як «сфера визначеної в праві вільної активності громадян» [14, с. 34-35]. У цьому сенсі демократична держава немислима поза інститутами громадянського суспільства [12, с. 6]. Серед вітчизняних дослідників цю тезу всебічно аргументує І. Воронов [13, с. 400]. Що ж до сучасних західних авторів, то тут не можна оминати увагою дослідження Ю. Хабермаса, який доводить, що функціонування держави тісно пов'язано з тим, наскільки розвиненим є громадянське суспільство й наскільки дієвими є механізми його взаємозв'язку з державою [14, с. 390]. Це означає, що, вступаючи у взаємодію з громадянським суспільством, демократична держава видозмінює й зміст низки своїх функцій. Інакше кажучи, ці функції отримують новий гуманістичний зміст. Однією з таких функцій, які суттєво трансформуються в процесі взаємодії демократичної держави й громадянського суспільства, є соціальна функція. Фактично вона втрачає свій «патерналістський вимір» і стає функцією сприяння соціальному добробуту, соціальному благополуччю й соціальній безпеці. Зважаючи на значущість цього положення, доцільно проаналізувати його більш ґрунтовно. Поняття соціальної держави не повинно ототожнюватися з поняттям патерналістської держави. Їхня основна відмінність полягає в тому, що патерналістська держава в ході забезпечення тих чи інших соціальних потреб та інтересів громадян (причому саме це забезпечення може сягати досить високого рівня) ніколи не прагне створити таку систему соціального розвитку, у якій суспільству були б надані завдяки дії механізмів саморегуляції та самоврядування можливості самостійно вирішувати частину тих соціальних проблем, які виникають у повсякденному житті, забезпечуючи тим самим власний соціальний саморозвиток [15, с. 18-19]. Незацікавленість патерналістської держави у створенні таких механізмів пояснюється тим, що тоді вона втрачатиме свій статус «суспільного опікуна», а також ті додаткові повноваження, які із цього статусу постають. У цьому сенсі специфіка реалізації соціальної функції патерналістської держави полягає в тому, що в її діях через відсутність громадянського суспільства ця функція суттєво гіпертрофується й перетворюється на функцію абсолютної соціальної опіки над громадянами, які поступово позбавляються будь-якої автономності та самостійності в соціальній сфері.

На відміну від цього наявність розвинутого громадянського суспільства передбачає, що соціальна функція держави не може перетворюватися на функцію соціальної опіки. Тобто демократична держава реалізує соціальну функцію настільки, наскільки цього вимагають конкретні соціальні умови, і не може нав'язувати її у відношенні до тих громадян, які за певних умов здатні власними силами забезпечити своє соціальне благополуччя. Крім того, однією з найважливіших цілей демократичної держави в соціальній сфері, яка зумовлена існуванням поряд із нею розвинутого громадянського суспільства, є не лише забезпечення тих чи інших соціальних інтересів або потреб громадян та їхніх об'єднань, а й створення таких механізмів соціальної регуляції, які б не потребували постійного втручання з боку держави. Прикладом одного з таких механізмів може виступити правовий механізм

соціального діалогу, який являє собою процес визначення та зближення позицій, досягнення спільних домовленостей і прийняття узгоджених рішень сторонами соціального діалогу, які представляють інтереси працівників, роботодавців та органів виконавчої влади й місцевого самоврядування, з питань формування та реалізації державної соціально-економічної політики та регулювання соціально-трудова відносин. Тобто ефективність соціальної функції в умовах взаємодії держави та громадянського суспільства вимірюється не стільки кількістю державних витрат і ресурсів, що спрямовуються на різноманітні соціальні програми, скільки забезпеченням дієвості всіх без винятку механізмів, які здатні сприяти соціальній інтеграції суспільства, розв'язанню соціальних проблем і конфліктів, досягненню суспільної злагоди й добробуту.

Нарешті, по-третє, необхідно наголосити на тому, що демократична держава завжди розбудовує свою діяльність, керуючись принципом законності. Відповідно до доктринальних визначень законності в умовах демократії – це «основоположний конституційний принцип, який із погляду організації й функціонування державної влади означає чітке та всебічне визначення статусу органів державної влади й посадових осіб, враховуючи наявність міцних конституційних основ їхньої організації й діяльності» [16, с. 19]. З іншого боку, законність часто описується як характерний для демократичної й правової держави режим взаємодії держави та суспільства, що характеризується відповідністю суспільних відносин законам та основним принципам права та є визначальним у процесі функціонування системи державного управління [17, с. 234]. Також варто згадати важливе положення, про яке пише В. Самохвалов, стосовно того, що законність в умовах демократії – це ще й своєрідний «провідник права в реальність, який забезпечує трансформацію правових норм і принципів у реальні суспільні відносини» [18, с. 31]. У контексті реалізації соціальної функції держави демократичний принцип законності дозволяє убезпечити суспільство від порушень тих соціальних зобов'язань, які беруть на себе держава та органи державної влади й місцевого самоврядування в частині сприяння соціальному розвитку й гарантування соціального захисту громадян. У цьому сенсі імперативна роль соціального законодавства для діяльності демократично організованої системи державної влади є однією із заporук того, що його норми виступатимуть надійною основою процесів регулювання соціальних відносин.

Отже, політичне середовище (нині, як було доведено вище, політичним середовищем, яке сприяє реалізації соціальної функції держави й гарантує її ефективність, є демократична політична система) істотним чином впливає як на процес реалізації соціальної функції держави, так і на її ефективність, що дозволяє зробити обґрунтований висновок про існування конкретних політичних передумов (у найбільш узагальненому вигляді такою передумовою є наявність демократичної політичної системи й демократичної держави як її центрального елемента) еволюції соціальної функції. Крім того, аналіз зазначених політичних передумов становить предмет дослідження не стільки політичної науки, скільки предмет дослідження науки теорії держави й права, адже в такому випадку інтерес становлять не певні політичні процеси або інститути, а те, яким чином загальне суспільно-політичне середовище впливає на функціонування держави. Останнім часом роль таких теоретико-правових досліджень суттєво зростає у зв'язку з тим, що нині ми наголошуємо на об'єктивній потребі в науково-теоретичному аналізі тих політичних причин, які перешкоджають ефективній реалізації соціальної функції України й тим самим руйнують необхідну систему політичних передумов щодо належного виконання державою та її органами своїх соціальних зобов'язань як перед суспільством у цілому, так і перед окремими громадянами України зокрема.

ЛІТЕРАТУРА

1. Панкевич О. Соціальна держава : проблеми загальної теорії / О. Панкевич. – Львів : Львівський юридичний інститут, 2004. – 176 с.

2. Скрипнюк О. Правова, соціальна держава в Україні : конституційні основи та основні тенденції розвитку / О. Скрипнюк // Правова держава ; Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України. – К., 2001. – Вип. 12. – С. 186-197.
3. Тацій В. Людина і правова держава : проблеми взаємовідносин і взаємодії / В. Тацій // Вісник Академії правових наук України. – 2008. – № 2 (53). – С. 3-12.
4. Скакун О. Теория государства и права : учебник / О. Скакун. – Х. : Консум ; Ун-т внутренних дел, 2000. – 704 с.
5. Теория государства и права / под ред. В. Бабаева. – М. : Юристъ, 2002. – 592 с.
6. Сенчук В. Поняття та ознаки демократичної держави : теоретико-правовий аспект / В. Сенчук // Держава і право. Серія «Юридичні і політичні науки». – К. : Ін-т держави і права імені В.М. Корецького НАН України, 2009. – Вип. 44. – С. 110112.
7. Гладуняк І. Розвиток системи політичного управління в сучасній Україні / І. Гладуняк. – К. : ІнЮре, 2008. – 486 с.
8. Скрипнюк О. Забезпечення участі народу у формуванні органів державної влади як фактор функціонування демократичної системи державного управління / О.В. Скрипнюк // Право України. – 2006. – № 6. – С. 3-8.
9. Конституційно-правові засади становлення української державності / за ред. В. Тація, Ю. Годики. – Х. : Право, 2003. – 328 с.
10. Манан П. Общедоступный курс политической философии / П. Манан. – М. : Московская школа политических исследований, 2004. – 336 с.
11. Гражданское общество : истоки и современность / под ред. И. Кального, И. Лопушанской. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2002. – 296 с.
12. Копейчиков В. Громадянське суспільство і шляхи його формування / В. Копейчиков, А. Олійник // Реферативний огляд діючого законодавства і практики його застосування / Регіональний центр Академії правових наук України ; Юридична фірма «Салком». – К. : Б. в., 1996. – С. 5-24.
13. Воронов І. Виклик «Левіафану» : еволюція і перспективи громадянського суспільства : монографія / І. Воронов. – К. : Генеза, 2007. – 400 с.
14. Хабермас Ю. Вовлечение другого. Очерки политической теории / Ю. Хабермас. – СПб. : Наука, 2001. – 417 с.
15. Краковська А. Теоретико-правові проблеми реалізації соціальної функції держави і розвиток економічних відносин / А. Краковська // Правничий часопис Донецького університету. – 2009. – № 1-2 (21-22). – С. 17-25.
16. Горбунова Л. Конституційні засади забезпечення законності у нормотворчості / Л. Горбунова // Право України. – 2004. – № 7. – С. 15-20.
17. Сергейчук О. Демократія і гарантії законності в державному управлінні з позицій науки адміністративного права / О. Сергейчук // Демократія та право : проблеми взаємовпливу і взаємозалежності : матеріали міжнародної наукової конференції (м. Київ, 26 жовтня 2007 р.) / за ред. О. Скрипнюка. – Х. : Право, 2008. – С. 234-236.
18. Самохвалов В. Принципи та вимоги законності як гарантії її справедливості / В. Самохвалов // Держава і право. Серія «Юридичні і політичні науки». – К. : Ін-т держави і права імені В.М. Корецького НАН України, 2001. – Вип. 12. – С. 29-33.

REFERENCES

1. Pankevich O.Z. *Social'na derzhava : problemi zagal'noy teorii* [Social state : problems of general theory] / Oleh Zinoviyovich Pankevich. – Lviv : Lviv legal institute, 2004. – 176 p.
2. Skrypniuk O.V. “Legal, social state in Ukraine : Constitutional foundations and the main trends of development” / Olexandr Vasylovych Skrypniuk // *Pravova derzhava : Schorichnik naukovikh prac' of Institutu derzhavi i prava the name of V.M. Koreckogo of NAN of Ukraine*. – Kyiv, 2001. – Iss. 12. – P. 186-197.
3. Tatsii V.Y. “Man and the rule of law : The problem of the relationship and interaction” / Vasyl Yakovych Tatsii // *Visnik of Academy of legal sciences of Ukraine*. – 2008. – № 2 (53). – P. 3-12.
4. Skakyn O.F. *Teoriya gosudarstva i prava* [Theory of state and law] : uchebnyk / O.F. Skakyn. – Kharkiv : Konsum, University of internal affairs, 2000. – 704 p.
5. *Teoriya gosudarstva i prava* [Theory of state and law] / V.K. Babaeva. – Moscow : Yurist', 2002. – 592 p.
6. Senchuk V.V. “The concept and features of a democratic state : Theoretical and legal aspects” / Volodymyr Vasylovych Senchuk // *Derzhava i pravo : zbirnik naukovikh prac' Yuridichni i politichni nauki*. – Kyiv : Institute of the state and right for the name of V.M. Koreckiy of NAN of Ukraine, 2009. – Iss. 44. – P. 110-112.
7. Gladunyak I.V. *Rozvitok systems politichnogo upravlinnya v suchasnyy Ukraini* [Development of a system of political governance in modern Ukraine] / I.V. Gladunyak. – Kyiv : Vidavnychiy Dim «In Yure», 2008. – 486 p.
8. Skrypniuk O.V. “Ensuring people's participation in formation of the government as a factor in the functioning of a democratic system of governance” / Olexandr Vasylovych Skrypniuk // *Pravo Ukraine*. – 2006. – № 6. – P. 3-8.
9. *Konstituciyno-pravovi zasadi stanovlennya ukrainskoy derzhavnosti* [Constitutional and legal principles of formation of Ukrainian statehood] / editor V.Ya. Tacyi, Yu.M. Todika. – Kharkiv : Pravo, 2003. – 328 p.
10. Manan P. *Obschedostupnyy kurs politicheskoy filosofii* [A public course on political philosophy] / P'er Manan. – Moscow : Moscow school of political researches, 2004. – 336 p.
11. *Grazhdanskoe obschestvo : istoki i sovremennost'* [Civil society : origin and modern condition] / I.I. Kal'nyy, I.N. Lopushanskaya. – Saint Petersburg : Izd-vo «Yuridicheskyy centr Press», 2002. – 296 p.
12. Kopieichykov V.V. “Civil society and the ways of its formation” / V.V. Kopieichykov, A.Yu. Oliinyk // *Referativniy oglyad diyuchego zakonodavstva i praktiki yogo zastosovannya*. – Kyiv, 1996. – P. 5-24.
13. Voronov I.O. *Viklik «Leviathan» : evolyuciya i perspektivi gromadyanskogo suspil'stva* [Challenge to "Leviathan" : evolution and perspectives of civil society] : monograph / I.O. Voronov. – Kyiv : Genesa, 2007. – 400 p.
14. Khabermas Yu. *Vovlechenie drugogo. Ocherki politicheskoy teorii* [Involvement of the other. Essays on political theory] / Yurgen Khabermas. – Saint Petersburg : Nauka, 2001. – 417 p.
15. Krakovska A. “Theoretical and legal problems of implementation of the social functions of the state and development of economic relations” / A. Krakovska // *Pravnychiy chasopis of Donetsk university*. – 2009. – № 1 (21), №2 (22). – P. 17-25.
16. Horbunova L.M. “Constitutional principles of ensuring legality in rule-making” / L.M. Horbunova // *Pravo Ukraine*. – 2004. – № 7. – P. 15-20.

17. Serheichuk O.A. "Democracy and the guarantees of legality in public administration from the standpoint of science of administrative law" / O.A. Serheichuk // *«Democracy ta pravo : problems of vzaemovplivu and vzaemozalezhnosti»* (Kyiv, on October, 26 in 2007) / O.V. Skrypniuk. – Kharkiv : «Pravo», 2008. – P. 234-236.
18. Samokhvalov V.V. "The principles and requirements of legality as a guarantee of its justice" / Viacheslav Viktorovych Samokhvalov // *Derzhava i pravo : zbirnik naukovikh prac'. Yuridichni i politichni nauki.* – Kyiv : Institute of the state and right for the name of V.M. Koreckiy of NAN of Ukraine, 2001. – Iss. 12. – P. 29-33.

УДК 349: 341.215.43 (477)

МІГРАЦІЙНЕ ПРАВО ЯК НОВА ГАЛУЗЬ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВА: ДО ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ

Супруновський А.І., к.ю.н., доцент

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
вул. Фонтанська дорога, 23, м. Одеса, Україна*

Визначено об'єктивні передумови існування міграційного права України. Охарактеризовано понятійно-категоріальний апарат дослідження міграційного права. Пропонуються визначення понятійно-категоріального апарату дослідження, засновані на критичному осмисленні наукових досягнень у цій сфері. Надано визначення міграційного права як галузі права, розкрито його специфіку.

Ключові слова: система права України, галузь права, міграція, міграційно-правові відносини, джерела міграційного права, принципи міграційного права.

МИГРАЦИОННОЕ ПРАВО КАК НОВАЯ ОТРАСЛЬ УКРАИНСКОГО ПРАВА: К ПОСТАНОВКЕ ВОПРОСА

Супруновский А.И.

*Национальный университет «Одесская юридическая академия»,
ул. Фонтанская дорога, 23, г. Одесса, Украина*

Определены объективные предпосылки существования миграционного права Украины. Охарактеризован понятийно-категориальный аппарат исследования миграционного права. Предлагаются определения понятийно-категориального аппарата исследования, основанные на критическом осмыслении научных достижений в этой сфере. Дано определение миграционного права как отрасли права, раскрыта его специфика.

Ключевые слова: система права, отрасль права, миграция, миграционно-правовые отношения, источники миграционного права, принципы миграционного права.

MIGRATION LAW AS A NEW BRANCH OF UKRAINIAN LAW: TO THE RAISING OF THE QUESTION

Suprunovsky A.I.

National University "Odessa Law Academy", str. Fontanska Doroha, 23, Odessa, Ukraine

In the article the author determines that migration law of Ukraine has all the stable features that characterize it as a complex area of law in the system of Ukrainian law, because it regards public and social interests. This constitutes a separate subject of regulation, and a separate set of authoritative and legal means of state influence on the participants of the regulated social relations.

Migration Law of Ukraine is an independent branch of the national legal system, which shall be understood as scientifically based, objectively existing relationship of institutions and regulations that constitute a single independent branch of law. It is the internal construction, determined order and placement of its constituent parts, due to the nature of migratory relations. Considering the system of